

Προοπτικές για ανάπτυξη και δημόσιο χρέος

Του **ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ***

Σύμφωνα με τις τρέχουσες ενδείξεις η ελληνική οικονομία κινείται στο δεύτερο μισό του έτους προς ελαφρά θετικούς ρυθμούς, έχοντας απορροφήσει μέρος των έντονων αναταράξεων που είχαν επίκεντρο τον Ιούλιο του 2015. Ευνοϊκοί και επιβαρυντικοί παράγοντες συνυπάρχουν ώστε συνολικά για το έτος να διαφαίνεται μικρή ύφεση, οριακά δυσμενέστερη από ό,τι προβλέπεται στον προϋπολογισμό. Η βελτίωση συγκριτικά με το προηγούμενο έτος είναι ευπρόσδεκτη, αλλά δεν μειώνει τη βαρύτητα του γεγονότος ότι η ελληνική οικονομία παρουσιάζει τους χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρώπη δεύτερο έτος στη σειρά, την ώρα ακριβώς που μια στροφή σε υψηλούς ρυθμούς είναι αναγκαία.

Το ουσιαστικό ερώτημα, λοιπόν, είναι αν διαμορφώνονται οι συνθήκες για βιώσιμη ανάπτυξη μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Η σταθεροποίηση είναι μια βάση, όμως δεν προδιαγράφει αναπτυξιακή δυναμική. Επιπλέον, οι επενδύσεις και τα νοικοκυριά κινητοποιούνται από προσδοκίες, άρα ούτε βραχυπρόθεσμα μπορεί να υπάρχει σημαντική ανάκαμψη αν δεν δημιουργηθούν θετικές προσδοκίες μεσοπρόθεσμα. Η πολύ χαμηλή ανταπόκριση των επενδύτων, συνυπολογίζοντας και τις εξελίξεις στην αγορά ομολόγων και το ελληνικό χρηματιστήριο τους τελευταίους μήνες, σηματοδοτεί ότι τέτοιες θετικές προσδοκίες σήμερα δεν υπάρχουν.

Επιμέρους θετικές εξελίξεις υπάρχουν, καθώς η διατήρηση της δημοσιονομικής σταθερότητας είναι αναγκαία, η διαχείριση της δημόσιας περιουσίας μπορεί υπό όρους να οδηγήσει σε υψηλότερη αξία και αποτελεσματικότητα, ενώ υπάρχουν ενδείξεις κινητικότητας σε τμήματα της αγοράς εργασίας. Όμως είναι απαραίτητο να έχει κανείς μια περισσότερο ευρυγώνια οπτική. Η ελληνική κρίση

πυροδοτήθηκε από τις διεθνείς εξελίξεις του 2008, έχει όμως βαθιές ρίζες σε στρεβλώσεις που σωρευτικά την έφεραν σε ευάλωτη θέση. Η ελληνική οικονομία πριν από την κρίση δεν ήταν επαρκώς εξωστρεφής και ανταγωνιστική, καθώς μεγάλο τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας εξαρτιόταν, άμεσα ή έμμεσα, από τον κρατικό έλεγχο και έναν αναποτελεσματικό δημόσιο τομέα. Μια πυξίδα που θα μπορούσε λοιπόν κανείς να χρησιμοποιήσει για να ελέγξει αν κινούμαστε προς τη σωστή κατεύθυνση είναι, ακριβώς, αν η οικονομική δραστηριότητα γίνεται περισσότερο διεθνώς ανταγωνιστική και λιγότερο εξαρτώμενη από το Δημόσιο.

Είναι αλήθεια πως μεμονωμένοι κλάδοι και επιχειρήσεις στρέφονται σταδιακά προς το εξωτερικό, ενώ και κάποιες δράσεις του Δημοσίου συμπιέζονται λόγω της δημοσιονομικής στενότητας. Συνολικά, όμως, δεν έχει επέλθει η αναγκαία πρόοδος. Η σχετική συμμετοχή του δημόσιου τομέα στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας δεν υποχωρεί, καθότι έχει περιοριστεί, αλλά λιγότερο από την υπόλοιπη οικονομία. Ταυτόχρονα, η οικονομία μας παραμένει από τις πλέον κλειστές στην Ευρώπη και μάλιστα με τάση επιδείνωσης, όπως καταγράφεται από το άθροισμα εξαγωγών και εισαγωγών σε σύγκριση με το εθνικό προϊόν. Δεν αποτελεί έκπληξη ότι η χώρα παραμένει πολύ χαμηλά στους διεθνείς δείκτες ανταγωνιστικότητας. Σημαντικές ροές για επενδύσεις επίσης δεν καταγράφονται, γεγονός σχετιζόμενο και με τους ελέγχους κεφαλαίων, που ασφαλώς δεν μπορούν να αρθούν αν η οικονομία δεν δείξει πρώτα πειστικά σημάδια ανάπτυξης. Συνολικά λοιπόν, είναι κομβικής σημασίας η οικονομική πολιτική να υποβοηθήσει με επιμονή τη στροφή της οικονομίας προς την εξωστρεφή και καινοτόμα και όχι εσωστρεφή και

Παρά τη βελτίωση, η ελληνική οικονομία παρουσιάζει τους χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρώπη δεύτερο έτος στη σειρά.

κρατικοδίαιτη επιχειρηματικότητα. Χωρίς μια τέτοια εξέλιξη, οι ρυθμοί ανάπτυξης που προβλέπονται από τους φορείς πολιτικής για το επόμενο έτος δεν είναι εφικτοί.

Ένα ζήτημα στο κέντρο της προσοχής είναι, φυσικά, το δημόσιο χρέος και το πώς η χώρα θα επανέλθει μελλοντικά στις διεθνείς αγορές. Το ελληνικό χρέος έχει ιδιάζοντα χαρακτηριστικά: είναι υψηλό ως απόλυτο μέγεθος αλλά, κατά κύριο λόγο, διμερές, πολύ μακροπρόθεσμο και με επιτόκια χαμηλά αλλά κυμαινόμενα. Η άμεση πίεση που δημιουργεί στον προϋπολογισμό για τα επόμενα λίγα έτη είναι μικρή. Όμως η αβεβαιότητα που δημιουργεί το συνολικό βάρος του, ιδίως καθώς μια αύξηση των μελλοντικών επιτοκίων ασφαλώς δεν μπορεί να αποκλειστεί, λειτουργεί ανασταλτικά. Θα ήταν ιδιαίτερα επικοινωνιακό εάν διασφαλιζόταν ότι η διαχείριση του χρέους δεν θα αποτελεί βαρίδι

στον ορατό ορίζοντα για την ελληνική οικονομία, υπό την προϋπόθεση ότι η οικονομική πολιτική θα κινείται προς μια αναπτυξιακή κατεύθυνση. Από την άλλη, ο υφιστάμενος σχεδιασμός για υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα μπορεί ενδεχομένως να εκληφθεί ως αντανάκλαση ενός ελλείμματος αξιοπιστίας για την οικονομική πολιτική στη χώρα. Μια «ανταλλαγή» δομικών αναπτυξιακών μεταρρυθμίσεων με μεγαλύτερο «δημοσιονομικό χώρο», εξέλιξη που προϋποθέτει εκατέρωθεν αξιοπιστία, θα ήταν προς σημαντικό όφελος όλων των εμπλεκόμενων πλευρών.

Συνολικά, η οικονομία εξισορροπεί και πάλι, σε χαμηλό επίπεδο, και τίθενται κρίσιμα διλήμματα. Η συγκυρία προσφέρεται για δύο βασικές παρεξηγήσεις. Η μία είναι ότι η απλή εφαρμογή του προγράμματος, ιδίως όσον αφορά τη συλλογή φόρων, αλλά χωρίς ουσιαστική εμπάυση στις δομικές μεταρρυθμίσεις στην πράξη και άρση των αντικινήτρων για εργασία και παραγωγή, επαρκεί ώστε να επιτευχθούν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης – δηλαδή, ότι η ανάπτυξη θα έρθει περίπου αυτόματα. Η δεύτερη παρεξήγηση περικλείεται στην άποψη ότι, ναί μεν η τρέχουσα πολιτική δεν επαρκεί για ανάπτυξη, όμως είναι το καλύτερο που η χώρα μπορεί να κάνει – δηλαδή, ότι η Ελλάδα είναι μια «χαμένη υπόθεση». Η αλήθεια όμως είναι πως η ελληνική οικονομία έχει σημαντικά δυναμικά πλεονεκτήματα, στη βάση και της εφαρμογής που έχει ήδη επιτευχθεί και μπορεί να κινηθεί θετικά στο επόμενο διάστημα. Προϋπόθεση είναι να ενισχυθεί δραστικά η αξιοπιστία της οικονομικής πολιτικής. Η επίτευξη του στόχου μπορεί να έχει καθυστερήσει αλλά είναι απαραίτητη.

*Ο κ. Νίκος Βέττας είναι γενικός διευθυντής του ΙΟΒΕ και καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.